УДК 336.22
Сидоренко Р.В., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА РІЗНИХ СИСТЕМАХ ОПОДАТКУВАННЯ

У публікації розглядаються особливості діяльності фізичних осіб-підприємців на різних системах оподаткування. Проводиться аналіз позитивних і негативних сторін єдиного податку, роботі на загальній системі та проблем з якими зіштовхуються підприємці при зміні системи оподаткування.
Ключові слова: підприємець, єдиний податок, загальна система оподаткування, групи платників єдиного податку.

Sydorenko R.

FEATURES OF ACTIVITY OF PHYSICAL PERSONS ARE ON DIFFERENT SYSTEMS TAXATION

In a publication the features of activity of physical persons-businessmen are examined on the different systems of taxation. The analysis of positive and negative sides of the united tax is conducted, to work on the general system and problems into which businessmen run at the change of the system of taxation.
Keywords: businessman, united tax, general system of taxation, group of payers of the united tax.

Сидоренко Р.В.

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ НА РАЗНЫХ СИСТЕМАХ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

В публикации рассматриваются особенности деятельности физических лиц-предпринимателей на разных системах налогообложения. Проводится анализ позитивных и негативных сторон единого налога, работе на общей системе и проблем с которыми сталкиваются предприниматели при изменении системы налогообложения.
Ключевые слова: предприниматель, единый налог, общая система налогообложения, группы плательщиков единого налога.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підтримка діяльності фізичних осіб є одним із пріоритетних напрямів розвитку

економіки країни. Створюючи відповідні стимулюючі умови для створення і розвитку нових суб'єктів господарювання держава без витрачання бюджетних коштів отримує вигоду відразу з кількох питань: створюються нові робочі місця, нові суб'єкти господарювання збільшують надходження до бюджетів і фондів всіх рівнів тощо.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням особливостей діяльності фізичних осіб на різних системах оподаткування і підвищення ефективності їх державної підтримки і стимулювання займались П.Ю. Буряк, Т.В. Мединська, В.О. Орлова, Н.М. Ткаченко, В.М. Федосов, С.І. Юрій, Р.Л. Хом'як, О.М. Чабанюк, Л.Ю. Шевців. Однак, постійні зміни законодавства щодо спрощеної системи оподаткування вимагає нових підходів до вирішення даних питань.

Цілі статті. Дослідити механізми оподаткування діяльності фізичних осіб-суб'єктів господарювання. На основі проведеного аналізу подати пропозиції щодо вдосконалення підтримки новостворених підприємців і підприємців, що змінюють системи оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фізичні особи-суб'єкти господарювання мають право здійснювати свою діяльність як на загальній системі оподаткування, так і на спрощеній – сплачувати єдиний податок. На перший погляд здається, що очевидним рішенням буде вибір саме спрощеної системи оподаткування, оскільки вона створювалась з метою полегшення роботи фізичних осіб щодо ведення обліку, нарахування і сплати податків, зменшення сум податкового навантаження платників. Однак, діючий на даний час порядок нарахування і сплати єдиного податку не завжди буде доцільним і економічно обґрунтованим.

Порівнюючи сучасну спрощену систему оподаткування затверджену Податковим кодексом України з механізмом, який був затверджений Указом Президента «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» № 727/98 від 3 липня 1998 року і діяв до 2012 року, варто відмітити її тенденції в напрямі ускладнення і збільшення розмірів надходжень до бюджетів і державних цільових фондів [5]. Так, до набрання чинності XIV розділу ПКУ, фізичні особи сплачували щомісяця внески в сумі до 200 грн. в залежності від виду діяльності (їх розмір міг зростати у випадку наявності найманої робочої сили з розрахунку 50 % єдиного

податку за одну особу). Внесок був лише один і він сплачувався однією загальною сумою на розподільчий рахунок казначейства, звідки вже по частках (у відповідності до затвердженого законодавством розподілу) перераховувався на рахунки відповідних бюджетів і фондів.

У відповідності до діючого законодавства порядок оподаткування діяльності фізичних осіб значно ускладнився як зі сторони збільшення сум виплат, так і зі сторони збільшення кількості сплачуваних зборів і податків. Деякими перевагами нової спрощеної системи можна назвати лише змогу фізичних осіб бути платниками ПДВ і збільшення максимальних розмірів чисельності працівників і річного доходу.

Мінусів же значно більше. Так, у 2010 році набрав чинності Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», згідно з положенням якого платники єдиного податку, окрім власне сплати сум єдиного податку до бюджетів, були зобов'язані ще окремо сплачувати даний внесок [2]. При чому, місячні суми сплати єдиного соціального внеску перевищували суми єдиного податку в середньому в 3-4 рази.

Після введення в дію Податкового кодексу України взагалі почалось різке скорочення суб'єктів господарювання, які працювали на спрощеній системі, оскільки в розділі про оподаткування прибутку підприємств було внесено пункт згідно з яким заборонялось включати до складу витрат суми придбаних товарів (робіт, послуг) у платників єдиного податку. З «єдинниками» ніхто не хотів працювати, оскільки придбання в них збільшувало б різницю між доходами і витратами підприємства, що в свою чергу вело до збільшення суми податку на прибуток, яка підлягала перерахуванню до бюджету. З часом цю норму було відмінено.

Набуття чинності розділу ПКУ, що стосувався спрощеної системи оподаткування також мало чим полегшило життя фізичним особам на спрощеній системі. Були введені обмеження щодо напрямів діяльності яким взагалі заборонено займатись фізичним особам-платникам єдиного податку, а також звужене коло напрямів діяльності для «єдинників» 1-2 груп (фізичних осіб з річним доходом до 150 тис. грн. і 1 млн. грн. відповідно). Позитивними моментами, які можна відмітити для даних платників, є простота обчислення суми єдиного податку (у відсотках від мінімальної заробітної плати) і його відносно малий розмір (для першої групи максимальна сума буде становити

114,7 грн. в місяць, для другої – 229,4 грн.) [4]

Фізичні особи, які не попадають в перші дві групи (з-за обмежень по чисельності, розміру річного доходу чи виду діяльності) мають право вибору між сплатою лише податку з доходу (5 % або 7 %) чи податку з доходу та ПДВ (3 % + ПДВ і 5 % + ПДВ відповідно), в залежності від чисельності працюючих і обсягу річного доходу. Ці платники попадають в 3 і 5 групи платників єдиного податку. Суми єдиного податку, які будуть сплачувати представники даних груп будуть значно більшими ніж «єдинники» 1-2 груп.

Розглядаючи загалом систему оподаткування діяльності фізичних осіб єдиним податком можна відмітити двоякість її складових. З однієї сторони, умови для створення нових суб'єктів господарювання є дуже вигідними, особливо на початку діяльності, коли розміру доходу і кількість найманих працівників є незначною. Але виходячи за межу другої групи підприємець різко потрапляє в дуже жорсткі умови, що зумовлюють необхідність аналізу майбутніх перспектив діяльності і різних систем оподаткування, які він може використати. Наслідком небажання сплачувати різко зростаючі суми податків може бути:

- обмеження об'ємів своєї діяльності;
- перехід на загальну систему оподаткування;
- створення юридичної особи на основі фізичної;
- спроби різними шляхами «оптимізувати» свою діяльність залишившись при цьому на «старому» варіанті групи платників єдиного податку.

Останній варіант зі сторони податкової розглядається як ухиляння від сплати податків, хоча підприємці його активно використовують. Наприклад, одним з варіантів даної «оптимізації» може бути створення ще однієї фізичної особи аналогічної групи платників єдиного податку задля розподілу проведених операцій суб'єктом господарювання між кількома підприємцями. В такому випадку, власник отримує можливість збільшити обсяги своєї діяльності залишившись на попередній схемі оподаткування формально не порушивши при цьому законодавства.

Ще одним варіантом, системи оподаткування, яку може вибрати фізична особа на теперішній час, як вже вище зазначалось, є робота на загальній системі. Працюючи за даним варіантом підприємець не має обмежень по чисельності найманих працівників, суми річного доходу і він (у разі перевищення річного доходу 300 тис. грн.) має право бути

платником ПДВ. За свою діяльність він зобов'язаний сплачувати 15 % прибутку як податок з доходу фізичних осіб та 34,7 % прибутку як єдиний соціальний внесок. Тобто, загальна сума податків становить половину прибутку підприємства. Окрім того, окремо сплачується і ПДВ.

Аналізуючи дану систему можна відмітити не стимулюючий її характер. Значний розмір податкового навантаження на прибуток підприємця підштовхує його до заниження розмірів прибутку шляхом збільшення показника витрат або зменшення показника доходу.

Задля подолання виниклої ситуації і стимулювання суб'єктів господарювання до розвитку і прозорої співпраці з податковими органами необхідно існуючі системи пов'язати між собою стимулюючими чинниками.

Перші дві групи платників єдиного податку доцільно залишити без змін. Однак, при переході з 2-ї групи до 3-ї (або 4-ї), на загальну систему оподаткування чи створення юридичної особи на основі існуючої фізичної необхідно створити пільговий режим на початку діяльності за новою системою оподаткування. Також, це повинно стосуватись і новостворених суб'єктів господарювання, які відразу потрапляють до третьої або четвертої груп.

Пільговий режим повинен містити кілька варіантів з яких фізична особа самостійно може обрати найбільш доцільний для своєї діяльності.

Найбільш доцільними варіантами таких пільгових режимів необхідно вважати наступні:

1) «податкові канікули» на 1 рік – дозвіл суб'єкту господарювання не сплачувати протягом даного періоду ніяких податків і зборів задля надання йому можливості в реальних умовах оцінити перспективи розвитку його діяльності;

2) податкові пільги на 3 роки – сплата лише 50 % сум всіх податків і зборів протягом даного терміну і перехід на загальні умови оподаткування з четвертого року діяльності на новій схемі оподаткування;

3) «шкала для новачків» – поступове збільшення податкового навантаження на суб'єкта господарювання. В перший рік фізична особа буде сплачувати 20 % від всіх сум податкових зобов'язань, другий – 40 %, третій – 60 %, четвертий – 80 %, п'ятий – 100 %. Таким чином поступово збільшуючи суми відрахувань до бюджетів і фондів надається можливість суб'єкту господарювання легше адаптуватись в

нових умовах.

Впроваджуючи дані пільгові режими держава в першу чергу підтримує діючих фізичних осіб у складний для них момент і водночас стимулює до подальшого розвитку своєї господарської діяльності. На початку використання таких схем підтримки дещо знизяться доходи до бюджетів і фондів, однак згодом, коли суб'єкти господарювання пройдуть етап становлення і почнуть ефективно працювати на нових умовах суми отриманих від таких фізичних осіб податків і зборів значно зростуть.

Отримуючи в перші періоди діяльності за таких режимів значні прибутки будуть траплятись випадки коли підприємці пробуватимуть використовувати такі пільги для отримання персонального доходу не розвиваючи при цьому свою діяльність. Пропрацювавши пільговий період фізична особа може відмовитись від продовження діяльності за новою схемою оподаткування і повернутись на рік на стару, а згодом знову подати заяву про перехід і знову спробувати використати пільговий варіант оподаткування. Задля уникнення таких ситуацій, при впровадженні пільг, необхідно в законодавстві передбачити лише одноразову можливість для кожної фізичної особи на застосування пільг при зміні систем оподаткування.

Висновки. Існуюча система спрощеного оподаткування фізичних осіб, яка діяла в нашій державі з 1999 року вимагала внесення змін і приведення її до сучасних реалій господарювання. Однак, затверджений розділ Податкового кодексу, що стосується даного питання, і внесені до нього згодом коригування справили не стимулюючий ефект, а навпаки – викликали зменшення бажаючи працювати на єдиному податку. Спрощена система оподаткування потребує внесення корективів задля повернення їй стимулюючої функції розвитку малого підприємництва. При комплексному вирішенні питання підтримки новостворених фізичних осіб-суб'єктів шляхом надання пільгових кредитів, юридичної та бухгалтерської консультаційної підтримки, створення для них систем оподаткування, які б стимулювали до розвитку малий бізнес в Україні здатний суттєво допомогти у вирішенні питань зайнятості населення, розвитку нових напрямів економічної діяльності, збільшення надходжень до бюджетів тощо.

1. Буряк Н.Б. Шляхи удосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні / Н.Б. Буряк, С.В. Лукаш // Інноваційна економіка. – 2011. – № 3. – С. 219-222.

2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 року № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17.
3. Орлова В.О. Вплив спрощеної системи оподаткування на подальший розвиток малого бізнесу / В.О. Орлова // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 78-81.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
5. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 р. № 727/98 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/727/98.